

Mot.
1989/90
Fi71

Motion till riksdagen

1989/90:Fi71

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1990/91, m.m. (kompletteringsproposition)

I. Inledning och sammanfattning

1980-talet i svensk ekonomi kan beskrivas som de försuttna chansernas decennium. I vår omvärld har den längsta högkonjunkturen under efterkrigstiden pågått. Samtidigt har den socialdemokratiska regeringen effektivt undvikit att utnyttja detta för att angripa de strukturella obalanser och systemfel som undergrävt utvecklingskraften i den svenska ekonomin.

Det faktum att regeringen nu tvingats till en viss omorientering av den ekonomiska politiken i riktning mot åtstramning, avreglering och reformering är ingen ursäkt för de förlorade åren på 1980-talet. Folkpartiet har i flera år i riksdagen lagt konkreta förslag om t.ex. skattereform, reformering av den offentliga sektorn, stramare finanspolitik och åtgärder för att öka arbetsutbudet. Listan på förslag på nödvändiga åtgärder som riksdagen avslagit kan göras lång.

De ekonomisk-politiska åtgärder som regeringen nu föreslår överensstämmer i allt väsentligt med det krispaket om vilket folkpartiet och regeringen är överens. Vi stödjer självfallet dessa förslag. Krispaketet utgör emellertid bara en inledning till fortsatt omorientering av den ekonomiska politiken. Det måste följas upp med flera genomgripande förändringar. Ju längre tid som åtgår innan sådana förändringar kan genomföras, desto högre pris tvingas svenska folket betala, i form av stigande arbetslöshet och inflation, för det kortsiktiga tänkande och den släpphänthet som präglat regeringens politik.

De föreslagna åtgärderna är således nödvändiga, men inte tillräckliga för att långsiktigt lösa Sveriges ekonomiska problem. Arbetet för att förnya och effektivisera den offentliga sektorn måste sätta igång på allvar. Klarhet måste skapas i energipolitiken. De offentliga utgifterna måste reduceras ytterligare för att möjliggöra en fortsatt sänkning av skattetrycket.

I den reviderade finansplanen ges en dyster bild av den svenska ekonomin. Låg tillväxt, stigande arbetslöshet, rekordhög inflation, snabbt ökande bytesbalansunderskott och förlorade marknadsandelar för svensk export.

Denna oroväckande bild borde egentligen inte komma som en överraskning för någon. Tendenserna har kunnat skönjas i flera år. De har beskrivits i finansplan efter finansplan och påpekats i folkpartiets motioner om den ekonomiska politiken. Utvecklingen kan enkelt beskrivas som att samma problem blivit lite mer allvarliga för varje år.

Det är anmärkningsvärt att socialdemokraterna i den offentliga debatten systematiskt valt att förneka behovet av att åtgärda de underliggande problemen i ekonomin.

I 1988 års valrörelse ställdes saken på sin spets. Behovet av en skattereform med kraftigt sänkta marginalskatter, inflationsskydd och enhetlig kapitalbeskattning förnekades. Krav på åtstramning avfärdades och istället utlovades dyra reformer utan finansiering, som förlängd semester och föräldraförsäkring. Dessa löften har nu verkligheten tvingat dem att överge.

2. Regeringens ekonomiska politik sedan 1982

I den reviderade finansplanen tycks regeringen vilja ge ett intryck av att dagens allvarliga problem i svensk ekonomi beror på ett antal osedvanligt olyckliga omständigheter. Detta är enligt folkpartiets uppfattning fel.

Vi vill ingalunda förneka att socialdemokraterna utträttat en del bra saker. Arbetslösheten har hållits låg. Budgetunderskottet är borta, kreditmarknaden har avreglerats och valutaregleringen avskaffats. I ett vidare perspektiv måste emellertid den förda ekonomiska politiken beskrivas som kraftlös och i vissa avseenden direkt skadlig.

En ekonomisk politik enligt de riktlinjer folkpartiet har förespråkade skulle innehållit flera viktiga skillnader. Det gäller till exempel:

- Skattereformen hade genomförts tidigare.
- De offentliga monopolerna hade brutits.
- Det glömda Sverige hade ej glömts bort.
- Skattetrycket hade inte tillåtits öka.
- Finanspolitiken hade varit stramare.
- Löntagarfonderna hade aldrig införts.
- Hushållens sparande hade stimulerats.

Vår huvudpoäng är att regeringen underlåtit att använda den långvarigt gynnsamma ekonomiska utvecklingen i omvärlden för att angripa de strukturella obalanser som stört utvecklingen i den svenska ekonomin.

Behovet av utbudsstimulanser i ekonomin har påtalats i flera ekonomisk-politiska propositioner under de senaste åren. De åtgärder som föreslagits har emellertid i stor utsträckning varit otillräckliga.

Det mest eftersatta området är åtgärder för förnyelse och effektivisering av den offentliga tjänsteproduktionen. Folkpartiet har länge krävt att de offentliga monopolerna skall brytas och att enskilda alternativ skall tillåtas. Socialdemokratins dogmatiska motstånd mot social tjänsteproduktion i privat regi har fungerat som en spärr mot nytänkande på detta område.

Åren 1981 och 1982 devalverades den svenska kronan med sammanlagt 28 procent. Syftet med en devalvering är att stimulera överflyttningen av resurser till de utlandskonkurrerande delarna av näringslivet på bekostnad av de "skyddade" sektorerna. För att detta skall fungera måste devalveringen kombineras med att efterfrågan hålls tillbaka på varor, tjänster och arbetskraft i den från utlandskonkurrens skyddade delen av ekonomin, inklusive den offentliga sektorn.

Så har emellertid inte varit fallet. Tillväxten har sedan 1985 varit konsumtionsledd, inte exportledd. Detta beror till stor del på att finanspolitiken inte varit tillräckligt stram.

Skatterna i Sverige motsvarade 1989 56,8% av de totala inkomsterna. Det är en höjning av skattetrycket med drygt 7 procentenheter sedan socialdemokraterna tog över regeringsansvaret 1982. Under perioden 1976–1982 lag skattetrycket på en i stort sett oförändrad nivå.

Ett skattesystem som har kraftigt deformerat de ekonomiska incitamenten för arbete, sparande, investeringar och företagande har, i kombination med det stigande skattetrycket, allvarligt försämrat den svenska ekonomins funktionssätt. Det mest uppenbara tecknet på detta är den låga produktivitetstillväxten.

Den svenska arbetsmarknaden har under de senaste åren visat sig fungera otillfredsställande. Med en mycket blygsam ekonomisk tillväxt har arbetsmarknaden tenderat att snabbt bli överhettad redan vid måttlig ökning av efterfrågan. Detta har resulterat i bristsituationer och en överrörlighet på arbetskraft. Denna överrörlighet är sannolikt en av orsakerna bakom den svaga produktivitetstillväxten.

Dessutom har akuta bristsituationer i många branscher lett till en kraftig löneglidning vilket har försvårat avtalsrörelserna.

Det finns flera orsaker till denna situation. De mycket höga marginalskafterna som kraftigt minskat den privatekonomiska lönsamheten av en extra arbetsinsats är en viktig faktor.

Sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen har också verkat hämmande på arbetsutbudet. Den timsjukpenningreform som beslutades i slutet av 1987 innebar att det för många människor kan löna sig bättre att vara frånvarande från jobbet än att arbeta. Den förändrade praxis i arbetsskadeförsäkringen som kom i mitten av 1980-talet innebar att många fick ett aktivt ekonomiskt intresse av att bevisa att de var arbetsskadade och hade, under den långa period då prövningen pågår, inget intresse alls av rehabilitering till ett nytt arbete. Sannolikt medverkade detta också till att moralen i systemen förändrades.

I detta sammanhang bör även det statliga arbetsförmedlingsmonopolet nämnas. Förbudet mot att i privat regi förmedla arbetskraft har bidragit till att öka trögheten på den svenska arbetsmarknaden. Det har t. ex. satt käppar i hjulet för skrivbyråer som spelar en viktig roll för att tillhandahålla extra arbetskraft vid tillfälliga arbetstoppar.

Den för många människor förmodligen mest märkbara effekten av den ekonomiska politikens misslyckande under 1980-talet är de stigande priserna. Prisökningarna har inte bara varit höga i absoluta tal, de har också varje år varit högre än i våra konkurrentländer, vilket har försämrat konkurrenskraften hos näringslivet. De snabbt stigande priserna har också, särskilt i kombination med det deformerade skattesystemet, medverkat till en omfattande förmögenhetsomfördelning, till nackdel för flertalet löntagare och till fördel för dem som sysslat med t. ex. lånebaserade fastighetsaffärer.

Sammantaget är det vår uppfattning att omfattande strukturella problem återstår att lösa. Den uppgift som ligger framför oss är att bryta nuvarande tendens att Sverige halkar efter allt mer och återge svensk ekonomi en god utvecklingskraft.

3. Den internationella utvecklingen

Regeringen tecknar en relativt ljus bild av den internationella ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren. En viss dämpning av den genomsnittliga tillväxttakten inom OECD-området kan förväntas, men prognosen ligger ändå stabilt på 2 3/4% för 1990 och 1991.

Den goda ekonomiska utvecklingen i industriländerna kan förklaras av den förnyelse och omprövning av den ekonomiska politiken som skett i många västliga demokratier. Ökad frihandel och konkurrens har varit hörnstenar i denna nya politik. På flera håll har genomgripande skattereformer genomförts.

I en aktuell konjunkturrapport från Industriens Utredningsinstitut (IUI) påpekas att tillväxttakten i de nordiska länderna och Storbritannien kan väntas ligga under genomsnittet i OECD. Det finns anledning att rikta uppmärksamhet mot detta eftersom dessa länder utgör viktiga marknader för svensk export. Vidare väntas enligt IUI en försvagning av den internationella efterfrågan på Sveriges viktigaste exportvaror: pappermassa samt järn- och stålprodukter.

Inom EG sker ett omfattande arbete inför förverkligandet av den inre marknaden 1992. Trots att det råder en viss osäkerhet om utgången av denna process finns det mycket som tyder på att den inre marknaden kommer att leda till en stark ekonomisk utveckling i medlemsländerna under 1990-talet.

Det systemskifte från planekonomi till marknadsekonomi som pågår i Östeuropa kommer att leda till en ekonomisk expansion och innebära en betydande stimulans för den europeiska ekonomin. Detta är emellertid en långsiktig process och tillfälliga misslyckanden kan inte uteslutas.

På kort sikt kommer t.ex. Tysklands enande att leda till en ökad efterfrågan på investeringsvaror. Dessutom är det troligt att den nu överenskomna "växelkursen" mellan valutorna har en uppdrivande effekt på inflationstakten, vilket försämrar den tyska konkurrenskraften. Båda dessa faktorer väntas ha positiv effekt på Sveriges exportmöjligheter. På längre sikt kommer en ekonomisk expansion i hela Östeuropa att erbjuda avsevärda möjligheter för svenska företag att investera och exportera.

4. Den svenska ekonomin under 1990 och 1991

De huvudsakliga problemen i svensk ekonomi är strukturella. De hotar nu att medföra allvarliga akuta obalanser i ekonomin.

Det framgår av regeringens bedömningar att industrin och exporten nu ser en vikande konjunktur samtidigt som den inhemska efterfrågan ännu är relativt stark. Om denna utveckling får fortsätta kommer Sverige snart att hamna i en ännu svårare obalans med mycket stora underskott i bytesbalansen och en snabbt stigande arbetslöshet. Regeringen konstaterar att åtgärder måste vidtas för att förhindra en sådan utveckling. Vi delar denna bedömning.

Finansdepartementets bedömningar av den ekonomiska utvecklingen inom den närmaste framtiden är oroande. Det framgår av prognoserna i den reviderade finansplanen att år 1990 kommer att bli ett förlorat år. Det är nu

för sent att vända denna utveckling – det skulle ha skett tidigare. Nu gäller det att se till att inte kommande år också blir förlorade år.

Regeringen redovisar två alternativ för 1991. I det ena alternativet antas lönerna öka med 3% (alt 1) och i det andra med 8% (alt 2). Det senare motsvarar nuvarande trend. Båda alternativen uppvisar en dålig utveckling. Den totala tillväxten blir mindre än 1%. Ökningen av produktiviteten blir ca 0,5%. Handelsbalansens överskott halveras, bytesbalansens underskott stiger till över 70 miljarder kr. och arbetslösheten ökar. Detta gäller således även i alternativ 1, med en kraftig dämpning av löneökningstakten. Detta illustrerar det faktum att det inte är möjligt att snabbt vända en utveckling som under flera år gått i fel riktning.

Av långtidsbudgetens samhällsekonomiska bakgrund framgår emellertid att utvecklingen mycket snabbt förvärras än mer om lönekostnadsökningen inte dämpas. Där står i klartext att alternativet med långsam löneanpassning – det som kallas för höglönealternativet – leder till en fördjupad kostnadskris. Tillväxten förblir mycket låg och arbetslösheten stiger kontinuerligt under första hälften av 1990-talet.

Detta alternativ med långsam löneanpassning har i regeringens prognoser ungefär halverad tillväxt – 1% per år jämfört med nästan 2% per år – och fördubblad arbetslöshet – 3,5% år 1995 jämfört med 1,8% år 1995 – jämfört med alternativet med snabb löneanpassning.

I en situation då ett akut krisläge hotar ekonomin är det viktigt att de långsiktiga orsakerna till problemen inte glöms bort. De kortsiktiga åtgärder som vidtas måste överensstämma med vad som är långsiktigt riktigt.

Huvudproblemet: produktivitetstillväxten

De problem som svensk ekonomi nu står inför kan alla på olika sätt härledas till ett huvudproblem. Detta huvudproblem är den låga produktivitetstillväxten.

Under det senaste decenniet har produktivitetstillväxten i Sverige varit betydligt sämre än i jämförbara industriländer och betydligt sämre än under tidigare perioder. Bokslutet för 1980-talet visar att produktiviteten i genomsnitt ökat med knappt 1% per år. Det kan jämföras med det s.k. dåliga 1970-talet då produktiviteten ökade med ca 2,5% per år. Regeringens prognos för produktivitetstillväxten under de närmaste åren ligger en bra bit under 1% per år.

Det finns flera orsaker till denna dåliga utveckling. Det gamla skattesystemet har lett till att skattehänsyn har styrt ekonomiska beslut i företag och hushåll i stället för samhällsekonomiskt korrekta avvägningar. Därför har ett stort antal snedvridningar uppstått i användningen av resurser. Bristen på konkurrens inom den offentliga tjänsteproduktionen har också bidragit till en ineffektiv resursanvändning.

Tillväxten

Regeringen konstaterar att den blygsamma tillväxt som trots allt sker beror på en ökning av den totala arbetstiden. Produktiviteten bidrar däremot nästan inte alls. Den låga tillväxttakten har således sin grund i den långsamma produktivitetstillväxten.

Löner och priser

Prisökningstakten väntas förbli mycket hög. En del av den uppmätta ökningen av konsumentprisindex beror dock på finansieringen av skattereformen. Regeringen hävdar att den underliggande "riktiga" prisökningstakten är avtagande.

Lonekostnadsökningarna riskerar att även framöver bli betydligt större än ökningen av produktiviteten. Detta är en viktig förklaring till varför priserna även fortsättningsvis väntas stiga.

De höga nominella löneökningarna kan förklaras både av det överhettade läget på arbetsmarknaden och av det gamla skattesystemet som långsiktigt drivit upp löneökningstakten.

Bytesbalansen

Bytesbalansen visar på ett stort och växande underskott. Regeringen beräknar att underskottet 1990 uppgår till 50 miljarder kr. En ytterligare försämring till mer än 70 miljarder kr. väntas för 1991.

Nivån på bytesbalansunderskottet är svårtolkad. Till viss del kan underskottet förklaras av att utlandsinvesteringarna och räntebetalningar för lån, som tas upp utomlands för att finansiera dessa, har ökat kraftigt. Stigande inhemska investeringar har till viss del förklarat en ökad import. Dessutom har avecklingen av valutaregleringen orsakat en tillfällig portföljanpassning som medfört stora kapitalutflöden.

Den snabba försämringen av bytesbalansen som väntas i år och nästa år kan inte förklaras av de ovan nämnda orsakerna. Försämringen av handelsbalansen väntas fortsätta trots att de importkrävande industriinvesteringarna upphör att öka. Istället är det exporten som minskar. Sämre exportefterfrågan beror på höga lönekostnadsökningar i kombination med en svag produktivitetstillväxt. Detta urholkar konkurrenskraften i den svenska exportindustrin och leder till fortsatta förluster av marknadsandelar.

Underskottet i bytesbalansen motsvaras definitionsmässigt av för lågt sparande. Den offentliga sektorn har ett stort sparandeöverskott, men eftersom detta till stor del skapats genom skattehöjningar har det medfört sjunkande och för närvarande negativt sparande hos hushållen. Trots vissa väntade förbättringar visar regeringens prognoser fortfarande på negativt hushållssparande.

5. Kommentarer till regeringens förslag

Regeringen redovisar de föreslagna ekonomisk-politiska åtgärderna i ett 10-punktsprogram för "tillväxt, sysselsättning och välfärd". Med undantag för den punkt som gäller åtgärder mot överhettningen i storstäderna överensstämmer de föreslagna åtgärderna i allt väsentligt med vad folkpartiet och regeringen kommit överens om.

Detta krispaket innehåller tre viktiga trendbrott:

- Skattereformen genomförs.
- Konkreta begränsningar i socialförsäkringsutgifterna börjar genomföras.
- Arbetsgivaravgifterna sänks.

Därtill kommer den investering i ökat förtroende som krispaketet innebär. Det visar att Sveriges riksdag förmår fatta nödvändiga beslut om den ekonomiska politiken, trots att de kanske på kort sikt är impopulära. Hade detta visat sig omöjligt skulle med stor säkerhet räntan och inflationen varit ännu högre, tillväxten sjunka mer och arbetslösheten stiga mer.

Den omedelbara effekten av krispaketet har också blivit en sänkning av den rekordhøga räntan. Räntedifferensen gentemot utlandet har sedan paketet offentliggjordes sjunkit med ungefär en tredjedel.

Åtgärderna kan väntas leda till en lägre inflationstakt än vad som annars skulle uppkommit, även om man bortser från de indirekta effekterna via efterfrågan och utbud. Den tillfälliga momshöjningen får ett mekaniskt genomslag i form av ökade priser, men det motverkas mer än väl av den fulla kompensationen för 14 dagars arbetsgivarperiod genom sänkta arbetsgivaravgifter och den räntesänkning som skett.

Åtgärderna innebär också en sänkning av skattekvoten. Detta framgår av den reviderade nationalbudgeten som visar följande utveckling av skattekvoten:

	1989	1990	1991, alt 1	1991, alt 2
Skattekvot %	56,5	56,4	54,3	54,9

I denna beräkning ingår både effekterna av skattereformen och de i propositionen föreslagna ekonomisk-politiska åtgärderna. Mellan åren 1990 och 1991 sjunker således skattekvoten med 1,5–2,1 procentenheter och därefter sjunker den med ytterligare ca 0,5 procentenheter 1992 när den tillfälliga momsen avskaffas.

Folkpartiet avvisade våren 1989 en tillfällig höjning av momsen och det kan synas ologiskt att nu acceptera en sådan. Vi skall inte förneka att åtgärden är svårsmält och sedd isolerad hade den inte varit godtagbar. I kombination med övriga inslag i krispaketet är den emellertid acceptabel.

Skattereformen

I vår partimotion om skattereformen har vi beskrivit hur viktig och nödvändig vi anser denna reform vara. Det är av avgörande betydelse för möjligheterna att vända den ekonomiska utvecklingen rätt under kommande år att skattesystemet i grunden görs om på föreslaget sätt.

Skattereformen kommer att leda till en bättre ekonomisk utveckling än eljest i Sverige. Arbete och sparande uppmuntras och kommer att löna sig bättre, liksom utbildning och risktagande. Låntagande motverkas och skattesystemet blir mera rättvist.

Den nya skattesystemet ger mer utrymme för den enskilde att bestämma själv. Mer kvar av inkomsten efter skatt betyder att den del av inkomsten som man själv rör över blir större. Den enhetliga momsen betyder ökad frihet i konsumtionsvalet. Kraftigt sänkt marginalsatt och förstärkt inflationskydd betyder större möjlighet att genom eget arbete och sparande påverka den egna ekonomiska situationen.

Skattereformen betyder också en nödvändig anpassning till redan genomförda förändringar i andra länder.

Sammantaget öppnas en serie möjligheter för både hushåll och företag att fatta beslut på samhällsekonomiskt korrekta grunder snarare än av skattekärl. Detta kommer att skapa stora positiva effekter både genom ökat arbetskraftsutbud och – framför allt – genom minskade nedrivningar i användningen av resurser.

Barnbidragen

Den uppdelning av barnbidragsökningen på två år som föreslås i kompletteringspropositionen anser vi nödvändig med hänsyn till det ekonomiska läget. Vi vill i detta sammanhang kommentera det som i media kallats "försämring" för flerbarnshushåll. I verkligheten finns ingen sådan "försämring" – barnbidraget kommer att öka mycket kraftigt och särskilt för flerbarnsfamiljerna.

Antal barn	totalt 1990	1991	1992
1	6 720 kr.	9 000 kr.	10 020 kr.
2	13 440 kr.	18 000 kr.	20 040 kr.
3	23 520 kr.	31 500 kr.	35 070 kr.
4	43 008 kr.	49 500 kr.	55 110 kr.
5	65 856 kr.	72 000 kr.	80 160 kr.

Föräldraförsäkringen

Utöver den ovan nämnda senareläggningen med 1 år av en mindre del av barnbidragshöjningen innebär krispaketet att etapperna 2 och 3 i den av regeringen utlovade uthyggnaden av föräldraförsäkringen skjuts på framtiden. Det har hävdats att kombinationen av dessa båda åtgärder lägger en alltför stor börda av "ätstramningen" på barnfamiljerna. Så är inte fallet. Tillgängliga beräkningar visar att utfallet för barnfamiljerna, och särskilt de med flera barn, blir positivt och större än för hushåll utan barn. Eftersom flerbarnsfamiljerna i utgångsläget har en lägre ekonomisk standard än hushåll utan barn är detta en rättvis utjämning uppåt av den ekonomiska standarden.

Arbetslöshetsförsäkringen

En ytterligare besparing i de offentliga utgifterna utgörs av minskade statsbidrag och höjda egenavgifter till arbetslöshetsförsäkringen. Egenavgifternas andel av finansieringen skall höjas från dagens 5 % till 10 %. Detta påverkar inte ersättningen till de arbetslösa.

Något konkret förslag till höjda egenavgifter läggs inte fram nu eftersom tekniken för detta visat sig svårare än väntat. Förslaget ligger emellertid fast, och den tolkning som gjorts av vissa organisationer att förslaget inte kommer att genomföras är inte korrekt.

Som folkpartiet har framfört i andra sammanhang anser vi att egenavgifterna därefter bör höjas ytterligare.

Arbetskadeförsäkringen

Ett annat besparingsförslag rör arbetskadeförsäkringen. Som folkpartiet har påpekat flera gånger sker en explosionsartad ökning av utgifterna inom denna del av socialförsäkringssystemet. Dess nuvarande tillämpning innebär snarast negativa effekter för enskilda personer, eftersom den inte uppmuntar till rehabilitering utan i alltför hög grad leder till utslagning och förtidspension. Den mest konkreta åtgärden som snabbt skulle innebära en viss utgiftsbesparing är en förlängning av samordningstiden mellan sjuk- och arbetskadeförsäkringarna från 90 till 180 dagar. Förslaget kommer att läggas fram i höst.

Arbetsgivaravgift och sjuklön

Till hösten kommer också ett förslag om s k arbetsgivarperiod på 14 dagar. En lagfäst sjuklön kommer att medföra stora besparingar i administrationen på försäkringskassorna liksom ökade incitament till förbättringar i arbetsmiljö och arbetsorganisation på arbetsplatserna.

Företag, kommuner och landsting kommer att ges full kompensation för de ökade kostnaderna, inklusive de sociala avgifter som avses tas ut på sjuklönen. Detta innebär en sänkning av arbetsgivaravgifterna med ca 3,5 procentenheter. För ett enskilt företag kan naturligtvis kostnaderna öka eller minska beroende på om sjukfrånvaron är större eller mindre än genomsnittligt. Detta är också avsikten. Därigenom undviker man den indirekta subventionering som idag sker från företag med låg sjukfrånvaro/bra arbetsmiljö till företag med hög sjukfrånvaro/dålig arbetsmiljö.

Vi anser det vara angeläget att förslaget om införande av arbetsgivarperiod kombineras med någon form av återförsäkringsmöjlighet för de mindre företagen som annars skulle riskera att missgynnas.

I samband med att arbetsgivaravgifterna sänks den 1 januari 1991 skall också den s.k. särskilda löneskatten sänkas. Den särskilda löneskatten utgörs av den s k skattedelen av de sociala avgifterna och har i propositionen om skattereformen beräknats till 22,2%. En sänkning av sjukförsäkringsavgiften med 1%, av folkpensionsavgiften med 1,5% och en ytterligare avgifts-sänkning med 1% leder till att skattedelen av de sociala avgifterna reduceras med åtminstone 2 procentenheter, troligen något mer. Därmed kommer den särskilda löneskatten att uppgå till högst ca 20%.

Förlängningen av semestern

Den planerade förlängningen av semestern kommer liksom utbyggnaden av föräldraförsäkringen att skjutas på framtiden. Detta gäller dock inte de redan beslutade två extra dagarna under 1991, eftersom dessa redan har börjat intjänas.

Ålderspensionen

Regeringen föreslår också att den s.k. påslagsfaktorn vid uppskjutet uttag av ålderspension skall höjas från 0,6% till 0,7% per månad. Förslaget härrör

från pensionsberedningen och folkpartiet stödjer det. Det kan väntas öka motivationen för att vänta med att gå i pension och är därmed ett inslag i en politik som ökar utbudet av arbetskraft.

Mot. 1989/90
Fi71

Stabiliseringsavtal

Vad beträffar frågan om s.k. stabiliseringsavtal på arbetsmarknaden delar vi regeringens bedömning att om inte en lönedämpning kommer till stånd så kommer kostnadskrisen att allvarligt förvärras.

I propositionen skriver regeringen: "Förhandlingsgruppens förslag bör tjäna som ram för de kommande avtalen för 1991. Uppgörelser utöver den nivå som ligger i förhandlingsgruppens förslag leder enbart till ökad inflation, ytterligare försämrad konkurrenskraft och förlust av arbetstillfällen." Vi instämmer i denna bedömning.

Eftersom skattereformen medför en ökning av köpkraften genom sänkt inkomstskatt även med hänsyn tagen till finansieringen bör det finnas goda förutsättningar för en sådan nedväxling av löneavtalen.

Överläggningar om produktivitetstillväxten

Vi anser att regeringen hyser alltför stor tilltro till olika administrativa åtgärder och gemensamma arbetsgrupper mellan olika organisationer i syfte att förbättra produktivitetstillväxten. T.ex. är förslaget att inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar om åtgärder för att "stärka kompetensen och höja produktiviteten" mest ett slag i luften.

Övrigt

De förslag som berör kommuner och landsting, nämligen kommunalt skattestopp under två år samt tekniken för att neutralisera effekterna av skattereformen för stat och kommun, kommenteras i en särskild motion om den kommunala ekonomin.

Ett antal förslag presenteras inom arbetsmarknadspolitikens ram. Dessa kommenteras närmare i en särskild motion. Där föreslås bl.a. att flexibla lönebidrag skall införas i hela landet och att antalet platser på Samhall skall utökas.

6. En liberal ekonomisk politik

Från folkpartiets sida ser vi det åtgärds paket som regeringen presenterar i kompletteringspropositionen som ett nödvändigt första steg i en långsiktig process för angripa de strukturella problemen i svensk ekonomi. Den ekonomiska politiken måste för att långsiktigt lyckas med att trygga välståndet inriktas på en stabil och förtroendeskapande politik.

Förnyelse av den offentliga sektorn

Bristen på förnyelsearbete i den offentliga sektorn under 1980-talet har medfört ett ständigt stigande skattetryck och en dämpad produktivitetstillväxling för ekonomin som helhet. Trots att den offentliga sektorn ständigt tillförs mer resurser har vi i Sverige idag växande problem, bl.a. i form av köer,

på stora välfärdsområden. Det gäller t.ex. skola, barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg.

Folkpartiet anser att en stor del av den verksamhet som idag bedrivs i den offentliga sektorn även i framtiden skall vara i huvudsak skattefinansierad. Stat och kommun behöver däremot inte alltid vara producent av de skattefinansierade tjänsterna. Det ligger ett stort värde i att släppa fram tjänsteproduktion i enskild regi. Det skulle skapa valfrihet för medborgarna och sannolikt leda till betydande effektivitetsvinster i produktionen. Offentliga, liksom privata, monopol skapar ineffektiva produktionslösningar och blockering av förändringar. Därför måste de offentliga monopolerna avskaffas.

Ett exempel på ett område där enskilda alternativ skulle skapa kvalitetsförbättringar och betydelsefull valfrihet är barnomsorgen. Vår utgångspunkt är att stöd till barnomsorgen bör utgå, oavsett i vilken form den bedrivs. Detta måste t.ex. innebära lika behandling av kommunala och enskilda daghem, dvs avskaffande av den s.k. Lex Pysslingen. Regeringen aviserar nu att dagis som drivs av personalkooperativ skall kunna få rätt till statsbidrag. Det finns ingen anledning att endast släppa fram denna verksamhetsform. Även daghem som drivs som privata företag bör få rätt till statsbidrag.

Vi vill i detta sammanhang även uppmärksamma de fristående skolornas situation. Flera friskolor befinner sig just nu på randen till konkurs och nedläggning. Regeringen har undergrävt de ekonomiska förutsättningarna för deras verksamhet genom de mycket begränsade statsbidrag som dessa skolor för närvarande erhåller.

Vi utgår från att friskolornas situation kommer att förbättras i och med införandet av ett nytt statsbidragssystem 1991. Men frågan är hur många skolor som klarar sig fram till den tidpunkten. Vi vill därför återigen aktualisera frågan om ett extra bidrag – ett överlevnadsbidrag – till de mest utsatta friskolorna, så de får en chans att klara sig tills det nya statsbidragssystemet införs.

Det ekonomiska läget för vissa Waldorfskolor är för närvarande mycket prekärt. De allvarligaste problemen finns vid Rudolf Steinerskolan i Göteborg, Rudolf Steinerskolan i Norrköping och Waldorfskolan i Örebro. Skolornas situation blir snart ohållbar, om ingen grundläggande förändring av bidragssystemet kommer till stånd senast under läsåret 1990/91.

Med hänsyn till de särskilda omständigheterna bör staten lämna ett temporärt bidrag till vissa fristående skolor för budgetåret 1990/91. Syftet med bidraget skall vara att rädda de skolor från nedläggning som nu hotas av konkurs.

Anbudsupphandling är ofta ett bra sätt att öka effektiviteten och pressa kostnaderna för offentlig verksamhet. Alla tillfällen till anbudsupphandling bör utnyttjas. Ibland är egen regi bäst men upphandling bör alltid prövas. För den statliga sektorn finns strikta regler för upphandling som skall garantera affärsmässighet och opartiskhet. I princip bör samma krav också ställas på valet mellan egen regi och entreprenad.

I dag leder momsreglerna till att statliga myndigheters och kommuners verksamhet i egen regi gynnas framför extern upphandling. Skattereformen innebär att nya neutrala regler införs. Detta kommer att ge en betydelsefull stimulans för en ökad anbudsupphandling.

Den statliga regleringen av kommuner och landsting måste minska. Det galler inte minst statsbidragen där olika specialdestinerade bidrag bör slås ihop till större poster. De detaljstyrande bidragen ger upphov till omfattande administration, bristande flexibilitet samt hämmar effektiviteten och förnyelseförmågan.

Försöket med s.k. frikommuner har nu pågått länge utan att några påtagliga problem kunnat märkas. Samtliga svenska kommuner bör nu ges samma möjligheter att befrias från statliga detaljbestämmelser.

Skattetrycket

Som framgått ovan kommer skattekvoten att sjunka under 1991 och 1992 som en följd av skattereformen och krispaketet. Vi anser det nödvändigt att skattetrycket fortsätter att sjunka. Det finns få saker om vilka ekonomers bedömningar är så samstämda som det nödvändiga i ett lägre skattetryck. Vi delar den uppfattningen. På sikt bör skattekvoten kunna sänkas till ca hälften av bruttonationalprodukten.

Det är i första hand momsens som bör sänkas. Därtill kommer det av hänsyn till den internationella utvecklingen att bli nödvändigt med en anpassning nedåt av den totala skattebelastningen på sparande. Som ett första steg har vi i vår partimotion om skattereformen föreslagit sänkningar av arvs- och gåvoskatten, förmögenhetsskatten samt omsättningsskatten på aktier.

Hushållssparandet

Det är av flera skäl angeläget att få till stånd en ökning av hushållssparandet. Av fördelningspolitiska rättviseskäl är det angeläget att alla människor ges möjlighet att genom sparande bygga upp ett eget kapital. Ett sparkapital innebär ett ökat oberoende av arbetsgivares och myndigheters makt och större möjligheter att styra över sitt eget liv.

En sänkning av skattetrycket underlättas om hushållens sparande ökar. Dessutom bör särskilda stimulanser till ett ökat hushållssparande införas samtidigt som de reduceringar inom de generella transfereringssystemen, som i framtiden kommer att bli nödvändiga, genomförs. På så sätt kan ett gott generellt trygghetsskydd byggas upp av individerna själva med ett eget försäkringskydd eller annat sparande.

I fråga om det privata sparandet och ägandet finns en ideologisk skillnad mellan folkpartiet och regeringen. Den socialdemokratiska inställningen till enskilt sparande illustreras mycket tydligt av följande citat från 90-talsrapporten: "För att nå ett stort, positivt hushållssparande krävs att den privata sektorn gödslas med stimulanser att öka de redan rikas förmögenheter."

Samhällsekonomiskt är det angeläget att öka det totala sparandet i ekonomin. Då det inhemska sparandet är stort, ökar förutsättningarna att finansiera nödvändiga investeringar utan att det uppstår underskott i bytesbalansen.

Skattereformen kommer att leda till ökat hushållssparande. Särskilt det finansiella sparandet blir med reformen gynnsammare behandlat än idag. Samtidigt begränsas avdragsrätten, vilket redan visat sig ha en återhållande effekt på länebenägenheten och leda till ökad räntekänslighet hos hushållen.

Det långsiktigt bundna pensionssparandet kommer även framdeles att vara gynnat. Medan skatten på kapitalavkastning i normala fall blir 30% kommer skatten på pensionssparande att vara högst hälften därav. Det är bra att regeringen nu aviserar att ett långsiktigt bundet sparande på samma villkor kommer att kunna ske även inom bankväsendet.

För att väsentligt öka hushållssparandet är det angeläget att stimulera just långsiktigt målsparande. Den största potentialen för ett ökat sparande med denna inriktning torde vid sidan av pensionssparande vara bostadssparande. En omfattande övergång från hyresrätt till bostadsrätt, t.ex. i allmännyttans fastigheter, skulle vara ett sätt att stimulera detta.

En annan form av målsparande gäller föräldrars sparande för sina barns räkning, t.ex. genom att barnbidraget eller en del därav sparas till dess barnet fyller 18 år. Detta kommer t.ex. att kunna ske på fördelaktiga villkor inom ramen för allemanssparandet, när åldersgränsen tagits bort och det gåvoskattefria grundbeloppet höjts till 10 000 kr.

Det är också angeläget att uppmuntra vinstdelningssystem i företagen. Andel-i-vinst där man premierar kvarhållande av vinstmedel under en viss period bör kunna ha en sparstimulerande effekt. Vi anser att vinstandelar som står inne under minst fem år bör undantas från sociala avgifter.

Däremot tar vi bestämt avstånd från det konstiga tvångssparandet. Detta bör snarast upphävas.

Vi föreslår också utförsäljning av statliga företag till allmänheten liksom avveckling av de kollektiva löntagarfonderna.

Energipolitiken

Beslutet om den förtida avvecklingen av kärnkraften har medfört en betydande oro i näringslivet för den framtida energiförsörjningen. Om beslutet blir verklighet kommer Sverige att drabbas av sådana energiprisökningar att de svenska företagen inte kan konkurrera internationellt. Detta har inverkat negativt på företagens vilja att investera i Sverige och därmed bidragit till den dåliga produktivitetsutvecklingen.

Folkpartiet kräver att den förtida avvecklingen inte genomförs.

Internationell integration

Ingenting betyder så mycket för ekonomisk tillväxt och dynamik som ekonomins internationalisering. Genom internationell integration minskar regeringens makt att göra skadliga ingrepp i ekonomin. Arbetsmarknadens parter får också större tryck på sig att sluta löneavtal som inte skadar den internationella konkurrenskraften.

Vi avvisar alla tankar på att på olika sätt försöka avskärma den svenska ekonomin från omvärlden. Försök att låsa in företag, kapital och människor i Sverige är oförenligt med en bevarad välfärd. Industriminister Rune Molins uttalanden om att stärka det "nationella kapitalet" är oroande eftersom de riskerar att skapa negativa förväntningar som hämmar investeringsviljan i näringslivet.

Svensk ekonomi behöver större inslag av internationalisering. Ett nödvändigt första steg är att avskaffa de regler som idag skapar byråkratiska hinder

för utländska företag som vill investera i Sverige. Utländska företag kan genom direkta investeringar bidra med kapital, teknologi och kunnande.

Den pågående integrationen inom EG kommer att på ett avgörande sätt påverka svensk ekonomi. De pågående förhandlingarna mellan EG och EFTA är därför mycket viktiga. Det är angeläget att de mål för förhandlingarna som riksdagen ställt upp fullföljs. Det gäller t. ex. att Sverige bör eftersträva att avtalet blir så omfattande som möjligt.

Utgången av förhandlingarna mellan EG och EFTA är avgörande för Sveriges framtida sysselsättning och konkurrenskraft. Utan ett avtal hotar allvarlig stagnation i den svenska ekonomin.

Anknytning till EMS

Vi har redan tidigare föreslagit att Sverige nu bör undersöka möjligheterna till anknytning till det europeiska monetära samarbetet, EMS. Vi vidhåller denna uppfattning.

Valutaregleringens slopande gör det naturligt att överväga Sveriges valutapolitiska regim. Målet är och förblir en fast växelkurs. Sedan ett tiotal år tillbaka anges denna i förhållande till en korg av utländska valutor. I praktiken har emellertid den svenska kronans värde påverkats av de stora kurssvängningarna för dollarn, som dessutom har givits dubbel vikt i korgen. EMS erbjuder en fastare punkt att anknyta kronan till. Genom en EMS-anknytning skulle Sverige ytterligare markera att inflationsmål och valutakursnorm måste tas på allvar. Vi skulle också kunna erhålla del av det stöd som centralbankerna i EMS-länderna ger varandras valutor om behov uppkommer.

Sannolikt är inte tillståndet i den svenska ekonomin för närvarande sådant att riksbanken skulle accepteras av EMS. Vi bör däremot redan nu offentliggöra tillkännagivande att vi när läget i ekonomin förbättrats avser ansöka om anknytning. Detta skulle öka förtroendet för Sveriges vilja att ta itu med de strukturella obalanserna genom intern anpassning.

Folkpartiets budgetalternativ

I folkpartiets ekonomisk-politiska motion i januari kritiserades regeringens budget dels för att den inte var tillräckligt stram, dels för att den innehöll enligt våra värderingar felaktiga prioriteringar.

I det första avseendet har nu det stabiliseringspolitiska paketet inneburit en viss kursomläggning som vi välkomnar.

Vi kan likafullt konstatera att det finns betydande skillnader mellan regeringens och folkpartiets syn på riktlinjerna för budgetpolitiken.

Vi menar till att börja med att det krävs en fördelningspolitiskt motiverad omprioritering av statsutgifterna till förmån för de utsatta grupper som kan kallas det glömda Sverige och för fattiga människor i u-länderna.

Folkpartiet föreslog i januari ett reformpaket för det glömda Sverige på sammanlagt en miljard kr. Det innefattade bl. a. statliga stimulansbidrag till utbyggnad av egna rum på långvården, ökade resurser för att förkorta sjukvårdsköerna, förbättrade vårdbidrag för familjer med barn som har handikapp, utökade insatser t. ex. för att ge arbete åt handikappade och för att

handikappanpassa kollektivtrafiken samt åtgärder för att underlätta utslussningen av psykiskt sjuka från mentalsjukhusen. Vi föreslog också en höjning av biståndet med 400 milj.kr. så att stödet till Östeuropa inte skulle tillåtas urholka enprocentsramen för u-landsbiståndet. Vi föreslog vidare en väsentligt kraftigare satsning på miljövård än regeringen (med ytterligare 200 milj.kr.). Inom miljöpolitiken prioriterar vi bl.a. en rad insatser inom naturvård och vattenvård. Det gäller insatser för återskapande av våtmarker som bl.a. bidrar till att minska kväveläckaget till haven, för skydd av hagar och urskogar samt för naturvårdshänsyn i skogsbruket.

Vi föreslog därtill en rad insatser för att förbättra förutsättningarna för kulturell och ideell verksamhet. Det gäller bl.a. idrotten, trossamfunden, handikapporganisationerna och miljörelsen. Senast i vår partimotion om skatterna har vi fört fram förslaget om en avdragsrätt för gåvor till ideell verksamhet.

Under våren 1990 har vi föreslagit ytterligare insatser främst på tre områden: forskning, regionalpolitik och landskapsvård. Samtidigt har vi föreslagit besparingar bl.a. på presstödet.

Vi har under lång tid hävdats att åtgärder måste vidtas mot de snabbt ökande kostnaderna i de stora transfereringssystemen. På denna punkt innebär krispaketet ett första viktigt steg på flera områden bl.a. sjuk- och arbetskadeförsäkringen. Nästa steg bör vara att genomföra ytterligare utgiftsminskningar i socialförsäkringssystemet. Vi anser t.ex. att det finns skäl att överväga både karensdagar och nivån på ersättningen i sjukförsäkringen. Besparingarna skall användas till att finansiera en nödvändig sänkning av det totala skattetrycket.

I långtidsbudgeten redovisas prognoser över det offentliga sparandet de närmaste åren. Det framgår av beräkningarna att ett betydande överskott i statsbudgeten uppkommer i det s.k. lågalternativet. Detta överskott bör genom skattesänkningar och särskilda sparstimulanser omvandlas till enskilt sparande. Vid denna process är det nödvändigt att hänsyn tas till den samhällsekonomiska balansen.

Enligt folkpartiets mening krävs det vidare en genomgripande förnyelse av hela den offentliga sektorn, både genom ökad konkurrens och ett inre reformarbete som bl.a. skall syfta till minskad centralstyrning och ökat utrymme för personalens idéer och kreativitet. Detta öppnar också ökade möjligheter till besparingar på byråkrati.

7. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för krispaketet som anförts i motionen.
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för en långsiktig ekonomisk politik som anförts i motionen.
3. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anförts i motionen.
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överlevnadsbidrag till friskolorna.

5. att riksdagen beslutar avskaffa tvångssparandet.

Mot. 1989/90

Fi71

Stockholm den 10 maj 1990

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Charlotte Branting (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Daniel Tarschys (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Björnsmark (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Anne Wibble (fp)